

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2022 m. rugpjūčio 25 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės (pranešėja), Gedimino Sagačio ir Antano Simniškio (kolegijos pirmininkas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnaginėjo civilinę bylą pagal ieškovo V. V. kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo 2021 m. spalio 13 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo V. V. ieškinį atsakovui V. K. dėl žalos atlyginimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių civilinės bylos nutraukimą, kai yra įsiteisėjęs teismo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, ir civilinės bylos sustabdymą, kai negalima nagrinėti tos bylos toľ, kol bus išspręsta kita byla baudžiamąja tvarka, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovas V. V. pareiškė ieškinį, kuriuo prašė priteisti iš atsakovo V. K. 34 407,12 Eur žalos atlyginimo, 5 proc. dydžio metines palūkanas nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovas nurodė, kad atsakovas laikotarpiu nuo 2012 m. rugsėjo mėn. iki 2018 m. vasario mėn. neišmokėjo jam sutarto 521,32 Eur (1800 Lt) mėnesinio atlyginimo už darbą, todėl ieškovas patyrė 34 407,12 Eur žalą (66 mėn. po 521,32 Eur). Pagal šalių susitarimą nuo 2008 m. rudens ieškovas dirbo pas atsakovą pavienius darbus (atsakovas vykdė ne vieną verslą – medienos pardavimą, žemdirbystės, gyvulininkystės ir kt.), o nuo 2009 m. dirbo nuolat laisvu nuo darbo pagrindinėje darbovietėje (duomenys neskelbtini) priešgaisrinėje gelbėjimo tarnyboje laiku. Atsakovas yra ieškovo sutuoktinės R. E.-V. dėdė (motinos brolis), todėl dėl giminystės ryšių šalis siejo tarpusavio pasitikėjimas. Ieškovas buvo įsitikinęs, kad atsakovas jį oficialiai įdarbino, nes buvo gavęs ir pagrindinės darbovietės sutikimą dirbti kitą darbą, tačiau, kaip vėliau paaiškėjo, atsakovas darbo teisinių santykių nebuvo įteisinęs. Iki 2012 m. rugpjūčio mėn. intimai ieškovui buvo mokamas darbo užmokestis.
4. Ieškovas pažymėjo, kad 2012 m. rugsėjo 6 d. šalys susitarė, jog atsakovas suteiks ieškovui 33 306,30 Eur (115 000 Lt) paskolą, o ieškovas paskolą grąžins savo darbo užmokesčiu. Atsakovas, dalyvaujant ieškovui ir jo sutuoktinei, apskaičiavo, kad, ieškovui atsakovo ūkyje nuolat dirbant laisvu nuo darbo pagrindinėje darbovietėje laiku, jis kas mėnesį skaičiavęs 521,32 Eur (1800 Lt) (žiemos laikotarpio ir darbymečio (pavasario–rudens) atlyginimo vidurki) atlyginimą ir jo neišmokės, bet įskaitys kaip paskolos grąžinimą, ir taip suteiktą paskolą ieškovas grąžins per 5 metus. Paskolos pinigai 2012 m. rugsėjo 6 d. į ieškovo banko sąskaitą buvo pervesti iš atsakovo faktinės sutuoktinės R. M. sąskaitos. Nuo 2012 m. rugsėjo mėn. iki 2018 m. vasario mėn. intimai ieškovas dirbo pas atsakovą, atlyginimas šiuo laikotarpiu jam nebuvo mokamas, nes buvo įskaitomas paskolai grąžinti. 2018 m. vasario mėn. tarp ieškovo ir atsakovo kilo ginčas dėl darbo už paskolą laiko. Nors ieškovas jau buvo išdirbęs daugiau kaip 5 metus, atsakovas laikėsi pozicijos, kad ieškovas pas jį nedirbo ir paskolos negrąžino. Šiaulių apylinkės teismas 2020 m. sausio 20 d. sprendimu tenkino R. M. ūkio ieškinį dėl ieškovo negrąžintos paskolos ir iš ieškovo priteisė 33 306,30 Eur skolą. Atsakovas apgavo ieškovą, pasinaudojo jo pasitikėjimu, dėl neišmokėto atlyginimo ieškovas patyrė žalą.
5. Ieškovas nurodė, kad baudžiamojoje byloje Nr. 1-60-282/2021 atsakovas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – [BK](#)) 222 straipsnio 1 dalį, 220 straipsnio 2 dalį ir 233 straipsnio 1 dalį kaltinamas dėl apgaulingo apskaitos tvarkymo R. M. ir V. K. ūkiuose, į apskaitą galimai neįtraukiant išmokėto darbo užmokesčio, taip pat ir ieškovui neišmokėto darbo užmokesčio laikotarpiu nuo 2012 m. rugsėjo mėn. iki 2018 m. vasario mėn. Ieškovas prašė ikiteisminiame tyrime pripažinti jį nukentėjusiuoju dėl neįtraukto į apskaitą ir neišmokėto darbo užmokesčio, kreipėsi į Lietuvos Respublikos valstybinę darbo inspekciją prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos dėl nelegalaus darbo, tačiau jo prašymai buvo atmesti.
6. Ieškovo teigimu, baudžiamojoje byloje Nr. 1-60-282/2021 priimtu galutiniu sprendimu konstatavus, kad ieškovas nuo 2012 m. rugsėjo iki 2018 m. vasario mėn. dirbo atsakovo vadovaujamuose R. M. ir (ar) V. K. ūkiuose ir jam už darbą nebuvo mokamas darbo užmokestis, būtų pagrindas civilinėje byloje ieškovo ieškinį pripažinti pagrįstu ir jį tenkinti. Dėl to yra privalomas pagrindas stabdyti civilinę bylą pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 163 straipsnio 1 dalies 3 punktą, iki baudžiamojoje byloje bus priimtas galutinis sprendimas.
7. Atsakovas V. K. pateikė atsiliepimą į ieškinį, kuriuo prašė ieškinį palikti nenagrinėtą, netenkinus šio reikalavimo, taikyti ieškinio senatį, įpareigoti ieškovą sumokėti žyminį mokestį ir ieškinį atmesti kaip nepagrįstą. Atsakovas nurodė, kad dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu Šiaulių apylinkės teisme išnagrinėta civilinė byla [Nr. e2-14-322/2020](#).

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

8. Šiaulių apylinkės teismas 2021 m. rugpjūčio 10 d. nutartimi sustabdė civilinę bylą, iki Šiaulių apygardos teisme bus išnagrinėta baudžiamoji byla Nr. 1-60-282/2021.
9. Teismas nurodė, kad civilinėje byloje [Nr. e2-14-322/2020](#) ieškovas priešieškiniu reikalavimus buvo pareiškęs atsakovui R. M. ūkiui dėl 33 306,30 Eur paskolos sutarties sąlygų ir paskolos grąžinimo, o šioje civilinėje byloje ieškovas pareiškė ieškinį atsakovui V. K. dėl 34 407,12 Eur žalos atlyginimo ir kitų išmokų priteisimo. Šios ir išnagrinėtos civilinės bylos [Nr. e2-14-322/2020](#) šalys ir reikalavimai nesutampa, todėl nėra pagrindo ieškinį palikti nenagrinėtą ar nutraukti civilinę bylą pagal CPK 293 straipsnio 1 dalies 3 punktą.
10. Teismas, remdamasis kaltinamuoju aktu Šiaulių apygardos teismo baudžiamojoje byloje Nr. 1-60-282/2021, nustatė, kad atsakovas yra kaltinamas pagal [BK 222 straipsnio](#) 1 dalį dėl to, jog laikotarpiu nuo 2009 m. sausio 1 d. iki 2017 m. gruodžio 31 d. išmokėjo ieškoviui iš viso 51 552,39 Eur neįtraukto į apskaitą darbo užmokesčio – 18 246,09 Eur išmokėjo grynaisiais pinigais, o apskaiciuoto išmokėti 33 306,30 Eur (115 000 Lt) darbo užmokesčio neįšmokėjo, 2012 m. rugsėjo 6 d. ieškoviui suteiktos 33 306,30 Eur (115 000 Lt) paskolos grąžinimo, įskaitant šį darbo užmokesčių, neįformino apskaitos dokumentais bei darbo užmokesčio apskaiciavimo, išmokėjimo ir skolos už paskolą iš išmokamo darbo užmokesčio įskaitymo (grąžinimo) ūkiniu operacijų neįtraukė į ūkio apskaitą.
11. Teismas vertino, kad dar neišnagrinėtoje Šiaulių apygardos teismo baudžiamojoje byloje Nr. 1-60-282/2021 priimtas nuosprendis turės tiesioginį teisinį ryšį, nes byloje nustatyti ar nepasitvirtinę ieškovo darbo atsakovo vadovaujamuose ūkiuose, jam galimai priskaiciuoto darbo užmokesčio faktai turės teisinę reikšmę priimančiam teismo sprendimą nagrinėjamoje civilinėje byloje. Atsižvelgdamas į tai, teismas, vadovaudamasis [CPK](#) 163 straipsnio 1 dalies 3 punktu, nusprendė tenkinti ieškovo prašymą sustabdyti civilinės bylos nagrinėjimą iki baudžiamosios bylos išnagrinėjimo.
12. Šiaulių apygardos teismas, išnagrinėjęs bylą pagal atsakovo atskirąjį skundą, 2021 m. spalio 13 d. nutartimi panaikino Šiaulių apylinkės teismo 2021 m. rugpjūčio 10 d. nutartį ir klausimą išsprendė iš esmės – bylą nutraukė, paskirstė bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
13. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad Šiaulių apylinkės teismo išnagrinėtoje civilinėje byloje Nr. e2-14-322/2020 ieškovas R. M. ūkis prašė priteisti iš atsakovo V. V. (ieškovo nagrinėjamoje byloje) 33 306,30 Eur skolą pagal 2012 m. rugsėjo 5 d. paskolos sutartį; priešieškiniu atsakovas V. V. (ieškovas nagrinėjamoje byloje) prašė pripažinti negaliojančią nurodytą 2012 m. rugsėjo 5 d. paskolos sutartį, pripažinti, kad paskolos teisiniai santykiai dėl 33 306,30 Eur (115 000 Lt) paskolos 2012 m. rugsėjo 6 d. susidarė tarp paskolos davėjų R. M. bei V. K. ir paskolos gavėjų V. V. bei R. E.-V., kad šalys susitarė, jog paskola bus grąžinta V. V. neatlygintinai dirbant R. M. ir V. K. ūkiuose, taip pat pripažinti V. V. prievolę grąžinti 33 306,30 Eur (115 000 Lt) skolą įvykdyta. Šiaulių apylinkės teismas 2020 m. sausio 20 d. sprendimu R. M. ūkio ieškinį tenkino, o V. V. priešieškinių atmetė. Šiaulių apygardos teismo 2020 m. gegužės 8 d. nutartimi (civilinė byla Nr. e2A-347-883/2020) Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. sausio 20 d. sprendimas paliktas nepakeistas.
14. Atsižvelgdamas į nurodytas aplinkybes apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad ieškovo pareikštas ieškinys iš esmės grindžiamas tomis pačiomis faktinėmis aplinkybėmis, o reikalavimai buvo pareikšti tiems patiems bylose dalyvaujantiems asmenims, kaip ir išnagrinėtoje Šiaulių apylinkės teismo civilinėje byloje [Nr. e2-14-322/2020](#), kurioje 2020 m. sausio 20 d. priimtas sprendimas, todėl tenkinamos visos sąlygos pripažinti pareikštą ieškinį tapatų jau išnagrinėtai civilinei bylai.
15. Nors ieškovas nurodė atsakovu kitą asmenį (atsakovu nurodė V. K., o išnagrinėtoje byloje atsakovas buvo R. M. ūkis) ir kitą ieškiniu teisinį pagrindą – žalą, kilusią iš darbo teisinių santykių (neįšmokėto atlyginimo už darbą), tačiau iš ieškiniu faktinio pagrindo matyti, kad bylose dalyvauja tos pačios šalys, o ieškiniu dalykas išnagrinėtoje byloje yra tapatus – ieškovo prievolės atsakovui panaikinimas (sumažinimas).
16. Apeliacinės instancijos teismas taip pat pažymėjo, kad Šiaulių apygardos teisme nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje Nr. 1-60-282/2020, kurioje atsakovas kaltinamas į apskaitą neįtraukęs 33 306,30 Eur neįšmokėto ieškovo darbo užmokesčio, ieškovas nėra pripažintas nukentėjusiuoju ir civiliniu ieškovu, o ikiteisminis tyrimas pagal [BK 182 straipsnio](#) 2 dalį ir 186 straipsnio 1 dalį atsakovui nutrauktas. Be to, tiek Šiaulių apygardos teismo 2020 m. rugpjūčio 31 d. nutartyje (ikiteisminio tyrimo Nr. IBPS-V-1891911-20-744/2020, tyrimo Nr. 05-6-00022-18), tiek Šiaulių apylinkės teismo išnagrinėtoje civilinėje byloje [Nr. e2-14-322/2020](#), tiek apeliacine tvarka nagrinėtoje Šiaulių apygardos teismo civilinėje byloje Nr. e2A-347-883/2020 konstatuota, jog nesurinkta pakankamai duomenų, leidžiančių pagrįstai teigti, kad ieškovas dirbo atsakovo ūkyje ir tarp jų buvo susiklostę darbiniai santykiai.
17. Apeliacinės instancijos teismas, konstatavęs ieškiniu tapatumą, [CPK](#) 203 straipsnio 3 punkto pagrindu civilinę bylą nutraukė.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

18. Kasaciniu skundu ieškovas V. V. prašo panaikinti Šiaulių apygardos teismo 2021 m. spalio 13 d. nutartį ir palikti galioti Šiaulių apylinkės teismo 2021 m. rugpjūčio 10 d. nutartį, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 18.1. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė [CPK](#) 279 straipsnio 4 dalies, 293 straipsnio 3 punkto nuostatas, nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos. Šiaulių apylinkės teismo išnagrinėtoje civilinėje byloje [Nr. e2-14-322/2020](#) pareikšto priešieškiniu ir šioje byloje pareikšto ieškiniu šalys, faktinis pagrindas ir dalykas nėra tapatūs. Nors abiem atvejais ieškovo finansinis interesas iš esmės sutampa, tačiau priešieškiniu ir ieškiniu reikalavimais siekiama skirtingų teisių tikslų – civilinėje byloje [Nr. e2-14-322/2020](#) priešieškiniu reikalavimai buvo susiję su paskolos sutarties vykdymu (ieškovas įrodinėjo paskolos grąžinimą darbo užmokesčiu, kuris jam 2012 m. rugsėjo mėn. – 2018 m. vasario mėn. laikotarpiu nebuvo išmokamas), o šioje byloje pareikštu ieškiniu ieškovas reikalauja priteisti nesumokėtą darbo užmokesčių. Be to, šioje byloje ieškovo pareikštas ieškinys grindžiamas naujais juridiniais faktais, nes po civilinės bylos Nr. e2-14-322/2020 išnagrinėjimo buvo užbaigtas ikiteisminis tyrimas ir 2020 m. gruodžio 30 d. surašytas kaltinamasis aktas atsakovui baudžiamojoje byloje dėl ieškoviui apskaiciuoto išmokėti darbo užmokesčio neįšmokėjimo. Ieškiniu ir priešieškiniu netapatumą taip pat patvirtina tai, kad R. M. ūkis, kuriam civilinėje byloje Nr. e2-14-322/2020 iš ieškovo priteista skola, ir atsakovas nėra tas pats subjektas. Net darant teorinę prielaidą, kad ieškoviui būtų priteistas žalos atlyginimas iš atsakovo, tai savaime nepanaikintų (nesumažintų) ieškovo prievolės R. M. ūkiui.
 - 18.2. Baudžiamojoje byloje priimtas galutinis sprendimas dėl atsakovui pareikšto kaltinimo turėtų prejudicinį ryšį su ieškovo ieškiniu, nepaisant to, kad ieškovas baudžiamojoje byloje nėra pripažintas nukentėjusiuoju ir civiliniu ieškovu. Būtent dėl to, kad atsakovui buvo pareikštas kaltinimas dėl ieškoviui neįšmokėto 33 306,30 Eur darbo užmokesčio ir baudžiamoji byla buvo perduota nagrinėti teismui, buvo pagrindas ieškoviui pareikšti šioje byloje ieškinį dėl žalos atlyginimo.
 - 18.3. Apeliacinės instancijos teismas paneigė ieškovo teisę pasirinkti ir įgyvendinti pažeistų teisių gynimo būdą, todėl pažeidė [CPK 5 straipsnio](#) 1 dalį. Tai, kad ieškovas Šiaulių apylinkės teismo išnagrinėtoje civilinėje byloje [Nr. e2-14-322/2020](#) neprašė taikyti visų galimų

civilinių teisių gynimo būdų, t. y. priešieškiniu prašydamas pripažinti, kad prievolę grąžinti paskolą įvykdė, nereikšė alternatyvaus reikalavimo priteisti jam neišmokėtą darbo užmokestį, neeliminuoja jo teisės kreiptis į teismą.

19. Atsakovas V. K. atsiliepimu į kasacinį skundą prašo skundą atmesti ir palikti nepakeistą Šiaulių apylinkės teismo 2021 m. rugpjūčio 10 d. nutartį, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 19.1. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nustatė ieškinio ir priešieškinių tapatumą, nes šioje byloje pateiktas ieškinytis iš esmės yra grindžiamas tomis pačiomis faktinėmis aplinkybėmis (t. y. tais pačiais juridiniais faktais), kurios jau buvo teismo nagrinėjimo dalykas išnagrinėtoje civilinėje byloje [Nr. e2-14-322/2020](#). Abiejose bylose minimi asmenys R. M. ūkis, R. M., V. K. (ankstesnėje byloje V. V. priešieškiniu prašė pripažinti paskolos davėjais R. M. ir V. K. kaip fizinius asmenis) yra to paties materialiojo teisinio santykio, dėl kurio ginčą sprendė teismas, dalyviai.
- 19.2. Pats ieškovas pripažįsta, kad jo finansinis interesas abiem atvejais iš esmės sutampa, t. y. ieškovas ieškiniu reikalauja atlyginti žalą, kuri neva kilo iš darbo teisinių santykių, susijusių su atsakovu V. K., taip panaikinant ieškovui ankstesniu teismo sprendimu patvirtintą prievolę grąžinti skolą R. M. ūkiui ir išvengiant bet kokių mokėjimų.
- 19.3. Ieškovas klaidingai nurodo, kad baudžiamojoje byloje atsakovui pareikšti kaltinimai ieškovo atžvilgiu. Be to, Šiaulių apygardos teismo 2020 m. rugpjūčio 31 d. nutartyje pažymėta, jog ikiteisminiame tyrime Nr. 05-6-00033-18 nesurinkta pakankamai duomenų, leidžiančių pagrįstai teigti, kad ieškovas dirbo atsakovo ūkyje ir tarp jų buvo susiklostę darbiniai santykiai.
- 19.4. Šiaulių apylinkės teismo 2021 m. rugpjūčio 10 d. nutartis, kuria teismas priėmė ieškovo tapatų ieškinį ir bylą sustabdė, yra neteisėta bei nepagrįsta ir dėl to, kad ieškovas, teikdamas tapatų ieškinį, teismo prašė sustabdyti baudžiamąją bylą, kurioje jis nėra pripažintas nei nukentėjusiuoju, nei civiliniu ieškovu.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių ieškinių tapatumą, taikymo ir aiškinimo

20. [CPK 293 straipsnio](#) 3 punkte įtvirtintas vienas civilinės bylos nutraukimo pagrindų – teismas nutraukia bylą, jeigu yra įsiteisėjęs teismo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, arba teismo nutartis priimti ieškovo ieškinio atsisakymą ar patvirtinti šalių taikos sutartį.
21. Nurodyta taisyklė grindžiama teismo sprendimo *res judicata* (galutinis teismo sprendimas) teisine galia, reiškiančia, kad įsiteisėjęs (galutinis) teismo sprendimas yra privalomas ir negali būti paneigtas iškeliant kitą tapačią civilinę bylą ([CPK 18](#) straipsnis, 279 straipsnio 4 dalis). Draudimas iš naujo nagrinėti teismo išspręstą ginčą įtvirtintas ir [CPK 137 straipsnio](#) 2 dalies 4 punkte, pagal kurį teismas turi atsisakyti priimti ieškinį, jeigu yra įsiteisėjęs teismo ar arbitražo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, arba teismo nutartis priimti ieškovo atsisakymą ieškinio ar patvirtinti šalių taikos sutartį, o šiai aplinkybei paaiškėjus jau po ieškinio priėmimo – civilinę bylą pagal tapatų ieškinį nutraukti ([CPK 293 straipsnio](#) 3 punktas).
22. Kasacinio teismo praktikoje, suformuotoje aiškinant ir taikant minėtas teisės normas, ieškiniai pripažįstami tapačiais, kai sutampa šie jų elementai: šalys, ieškinio dalykas, ieškinio faktinis pagrindas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 20 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-390-823/2019 31 punktą; 2021 m. kovo 24 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-59-378/2021 15 punktą; 2021 m. birželio 30 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-203-684/2021 18 punktą).
23. Kasacinio teismo praktikoje pabrėžiama, kad sprendžiant, ar ginčo šalys yra tapačios, esminę reikšmę turi ne jų formalus procesinis statusas, o tai, ar asmenys yra to paties materialiojo teisinio santykio, dėl kurio ginčą sprendė teismas, dalyviai. Dėl to šalių tapatumas konstatuojamas, pavyzdžiui, tuo atveju, kai tapatų ieškinio reikalavimą, ginčydamas teismo nustatytus materialiuosius teisinius santykius, buvęs atsakovas reiskia buvusiam ieškovui ar pan. (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 22 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3-3K-602/2013; 2021 m. birželio 30 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-203-684/2021](#) 20 punktą).
24. Ieškinio faktinį pagrindą sudaro aplinkybės, kuriomis grindžiamas ieškovo reikalavimas. [CPK](#) nustatytas reikalavimas ieškinyje nurodyti faktines aplinkybes, kurių pagrindu reiskiamas reikalavimas, bei šias aplinkybes pagrindžiančius įrodymus ([CPK 111 straipsnio](#) 2 dalies 5 punktas, 135 straipsnio 1 dalies 2 punktas), tačiau nereikalaujama, kad į teismą besikreipiantis asmuo nurodytų įstatymus, kuriais grindžia savo reikalavimus, t. y. teisiškai kvalifikuotą ginčą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-317-421/2019](#), 38 punktas). Reikalavimo tapatumas yra apibrėžiamas pagal šio reikalavimo dalyką ir faktinį pagrindą. Teisinio reikalavimo pagrindo keitimas nekeičiant jo faktinio pagrindo nepašalina reikalavimo tapatumo ir draudimo tokį reikalavimą nagrinėti po to, kai dėl jo jau yra nuspręsta įsiteisėjusiu teismo sprendimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-293-823/2019](#), 23 punktas).
25. Ieškinio pagrindas taip pat laikytinas tapačiu, kai jis grindžiamas tais pačiais juridiniais faktais (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 13 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2007; 2012 m. birželio 13 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-284/2012](#)). Reikalavimo grindimas iš esmės tais pačiais, tačiau papildytas ar (ir) patikslintas faktais taip pat reiskia tapatų ieškinio pareikšimo situaciją (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-300-421/2015](#); 2018 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-481-403/2018](#), 28 punktas).
26. Ieškiniui pripažinti tapačiu turi būti konstatuotas ne tik šalių ir ieškinio pagrindo, bet ir ieškinio dalyko tapatumas. Vien tik ieškinio faktinio pagrindo ar jo dalies sutapimas su to paties asmens kitoje byloje pareikšto kito ieškinio faktiniu pagrindu neeliminuoja pradėto proceso, t. y. vienoje byloje pareikšto ieškinio to paties faktinio pagrindo nurodymas kitose bylose pareikštuose ieškiniuose, jeigu ieškovų reikalavimai (ieškinio dalykas) skiriasi, nesudaro teisinio pagrindo atsisakyti priimti ieškinį pagal [CPK 137 straipsnio](#) 2 dalies 4 punktą ar, jei toks ieškinytis buvo priimtas, nutraukti bylą pagal [CPK 293 straipsnio](#) 3 punktą, tik gali sukelti padarinius pagal [CPK 182 straipsnio](#) 2 punktą – atleidimą nuo atitinkamų aplinkybių įrodinėjimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-19-695/2020](#), 39 punktas; 2020 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-65-421/2020](#), 21 punktas). Kasacinio teismo išaiškinta, kad kai vienoje byloje ieškinio reikalavimo pagrindas ar jo dalis sutampa su kitoje byloje to paties asmens pareikšto reikalavimo pagrindu, tai reiskia galimą teismo nustatomų faktų prejudiciją, reikšmingą kitoje byloje pagal [CPK 182 straipsnio](#) 2 punktą (pirmiau nurodyta kasacinio teismo nutartis

civilinėje byloje Nr. e3K-3-65-421/2020, 21 punktą).

27. Įvertinti, koks yra ieškinio pagrindas ir dalykas, galima tik nustačius, ką iš tikrųjų ginčija ieškovas ir kokio teisinio rezultato jis siekia byloje pareikštame ieškinyje suformuluotais reikalavimais (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 4 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-317-421/2019 39 punktą; 2019 m. gruodžio 20 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-390-823/2019](#) 33 punktą), o vertinant, ar dviejų ieškinių dalykai sutampa, svarbu yra ginčo materialinis santykis ir gynybos būdas, o ne reikalavimų lingvistinės formuluotės (pirmiau nurodyta kasacinio teismo nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-284/2012](#)).
28. Nagrinėjamoje byloje sprendžiama dėl ieškinio tapatumo kitam – Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. sausio 20 d. sprendimu išnagrinėtoje civilinėje byloje [Nr. e2-14-322/2020](#) atmetam ieškovo priešieškiniui.
29. Pirmosios instancijos teismas vertino, kad šios ir išnagrinėtos civilinės bylos [Nr. e2-14-322/2020](#) šalys nėra tapačios, remdamasis tuo, jog ieškovas reikalavimus šios bylos ieškiniu ir kitos bylos priešieškiniu pareiškė skirtingiems atsakovams. Apeliacinės instancijos teismas padarė priešingą išvadą, kad abiejose bylose ieškovo reikalavimai pareikšti tiems patiems byloje dalyvaujantiems asmenims.
30. Byloje nustatyta, kad Šiaulių apylinkės teisme buvo nagrinėjama civilinė byla Nr. e2-14-322/2020 pagal R. M. ūkio ieškinį dėl 33 306,30 Eur skolos pagal 2012 m. rugsėjo 5 d. paskolos sutartį priteisimo iš ieškovo V. V. ir pagal ieškovo V. V. priešieškinį dėl pripažinimo 2012 m. rugsėjo 5 d. paskolos sutartį negaliojančia, pripažinimo, kad paskolos teisiniai santykiai susidarė tarp paskolos davėjų R. M. bei V. K. ir paskolos gavėjų V. V. bei R. E.-V., kad šalys susitarė, jog paskola bus gražinta ieškovui neatlygintinai dirbant R. M. ir V. K. ūkiuose, taip pat pripažinimo, jog ieškovo prievolė gražinti 33 306,30 Eur skolą įvykdyta. Nurodytoje byloje R. E.-V. ir V. K. dalyvavo trečiųjų asmenų statusu. Šiaulių apylinkės teismas 2020 m. sausio 20 d. sprendimu ieškinį tenkino, o priešieškinį atmetė. Šis sprendimas Šiaulių apygardos teismo 2020 m. gegužės 8 d. nutartimi paliktas nepakeistas.
31. Ieškovas kasaciniame skunde nurodo, kad nagrinėjamoje byloje atsakovas yra kitas asmuo nei išnagrinėtoje byloje, nes šiuo atveju jis ieškinį pareiškė atsakovui V. K., o išnagrinėtoje byloje priešieškiniis buvo pareikšti atsakovui R. M. ūkiui.
32. Teisėjų kolegija visų pirma atkreipia dėmesį, kad tokia procesinė situacija, kokia susiklostė išnagrinėtoje civilinėje byloje [Nr. e2-14-322/2020](#), kai ūkininko ūkis byloje dalyvauja savarankišku procesiniu statutu (šiuo atveju R. M. ūkis dalyvavo ieškovo statusu), vertintina kaip ydinga, prieštaraujanti proceso teisės normoms. Pagal Lietuvos Respublikos ūkininko ūkio įstatymo (toliau – ŪŪĮ) 2 straipsnio 4 dalį ūkininko ūkis yra apibrėžiamas kaip ūkininko turinių ir asmeninių neturtinių teisių ir prievolių visuma. Ūkininku yra laikomas fizinis asmuo, kuris vienas arba su partneriais verčiasi žemės ūkio veikla ir miškininkyste, o jo ūkis yra įregistruotas Ūkininkų ūkių registre (ŪŪĮ 2 straipsnio 2 dalis). Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad ūkininko ūkis, kaip ūkininko turinių ir asmeninių neturtinių teisių ir prievolių visuma, laikytinas turiniu vienetu (tam tikra verslo forma, kuriai nereikia įsteigti įmonės ir kuri neturi savarankiško ūkio subjekto statuso), galinčiu būti nuosavybės teisės objektu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-83-969/2021](#), 51 punktą).
33. ŪŪĮ įtvirtintos ūkininko ūkio ir ūkininko sąvokų apibrėžtys bei jame nustatytas teisinis reguliavimas suponuoja, kad ūkininko ūkis neturi teisinio subjektiškumo. Teisinių santykių subjektas, įgyjantis teises ir pareigas, yra pats ūkininkas, t. y. fizinis asmuo. Ūkininko ūkį galima apibūdinti kaip tam tikrą specifinę verslo formą, kuriai nereikia įsteigti juridinio asmens, kurią vykdo vienas fizinis asmuo arba su partneriais (pvz., sutuoktiniu) pagal jungtinės veiklos (partnerystės) sutartį. Ūkininko ūkis nėra juridinis asmuo taip, kaip jis apibrėžtas [CK 2.33](#) straipsnyje (juridinis asmuo yra savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme). Tai lemia, kad ir civilinio proceso santykiuose ūkininko ūkis taip pat neturi teisinio subjektiškumo ir negali būti dalyvujančiu byloje asmeniu. Dalyvaujantis byloje asmuo yra pats fizinis asmuo, įregistravęs ūkį ([CPK 37, 38, 41](#) straipsniai).
34. Kita vertus, aplinkybė, kad išnagrinėtoje civilinėje byloje [Nr. e2-14-322/2020](#) ieškovu buvo laikomas ūkininko ūkis, o ne fizinis asmuo, įregistravęs ūkį, nesudaro pagrindo nesutikti su apeliacinės instancijos teismo vertinimu dėl šalių tapatumo, nes tiek nagrinėjamoje byloje, tiek civilinėje byloje [Nr. e2-14-322/2020](#) pagal ieškovo priešieškinį dalyvavo tos pačios šalys, t. y. ieškovas ir V. K., kuris nagrinėjamu atveju byloje dalyvauja kaip atsakovas, o išnagrinėtoje byloje dalyvavo trečiojo asmens statusu. Kaip nurodoma pirmiau aptartoje kasaciniame teismo praktikoje, tai, kad tas pats asmuo bylose dalyvavo skirtingu procesiniu statusu, neturi esminės reikšmės sprendžiant dėl šalių tapatumo.
35. Teisėjų kolegija taip pat nusprendžia, kad apeliacinės instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, jog šiuo atveju nagrinėjamos bylos ieškinio ir išnagrinėtos bylos priešieškinio faktinis pagrindas iš esmės sutampa. Tokia išvadą lemia tai, kad ieškovas abiejose bylose pareikštus reikalavimus grindė tomis pačiomis aplinkybėmis dėl savo darbo teisinių santykių atsakovo V. K. ūkyje ir R. M. ūkyje, paskolos teisinių santykių, kylančių iš 2012 m. rugsėjo 5 d. paskolos sutarties, kuria ieškovui suteikta 33 306,30 Eur paskola, jos suteikimo ir gražinimo aplinkybių. Priešingai nei nurodo ieškovas, aplinkybė dėl atsakovui surašyto 2020 m. gruodžio 30 d. kaltinamojo akto, užbaigus ikiteisminį tyrimą, savaime nepaneigia faktinio pagrindo tapatumo. Ši aplinkybė yra papildoma faktinė aplinkybė, o reikalavimo grindimas iš esmės tais pačiais, tačiau papildytais ar (ir) patikslintais faktais taip pat reiškia tapatų faktinį pagrindą.
36. Teisėjų kolegijos vertinimu, nors pats ieškovas nurodo, kad jo finansinis interesas iš esmės sutampa, ieškovo ieškinio ir išnagrinėtos bylos priešieškinio dalykas yra panašus, vis dėlto pirmosios instancijos teismas teisingai nurodė, jog jų reikalavimai iš esmės nėra tapatūs. Išnagrinėtoje civilinėje byloje [Nr. e2-14-322/2020](#) kilęs ginčas ir priešieškinio reikalavimai buvo kildinami iš paskolos teisinių santykių, esminis klausimas, kurį teismai turėjo išspręsti išnagrinėtoje byloje, buvo susijęs su paskolos sutarties sudarymu ir paskolos gražinimu. Išnagrinėtoje civilinėje byloje [Nr. e2-14-322/2020](#) atsakovas (nagrinėjamoje byloje – ieškovas) priešieškiniu pareikštu reikalavimu ir siekė apsiginti nuo pareikšto ieškinio dėl paskolos gražinimo, atitinkamai ginčydamas paskolos sutarties šalis ir paskolos gražinimo būdą. Aplinkybė dėl ieškovo darbo teisinių santykių ūkininkų ūkiuose buvo kaip šalutinė, neesminė nagrinėjant šalių ginčą paskolos teisinių santykių kontekste ir iš esmės buvo aktuali tiek, kiek buvo būtina paskolos gražinimo būdui nustatyti. Nagrinėjamu atveju ieškovas pareikštu ieškiniu reikalauja priteisti nesumokėtą darbo užmokestį, taigi reikalavimas kyla iš darbo teisinių santykių, ir būtent ši aplinkybė yra pagrindinė ir esminė byloje siekiant įvertinti ieškinio reikalavimo pagrįstumą. Taigi, priešingai nei konstatavo apeliacinės instancijos teismas, ieškinio ir priešieškinio dalykų tapatumas nenustatytas.
37. Remdamasi nurodytais argumentais, teisėjų kolegija konstatuoja, kad nors apeliacinės instancijos teismas teisingai nusprendė dėl nagrinėjamos bylos ieškinio ir išnagrinėtoje byloje pareikšto ieškovo priešieškinio šalių ir faktinio pagrindo sutapimo, vis dėlto neįvertino, jog abiejų ginčų materialusis santykis, esantis teisminio nagrinėjimo objektu, ir ieškovo gynybos būdas yra skirtingi, todėl padarė nepagrįstą išvadą, kad ieškovo reikalavimai identiški. Atitinkamai, nenustatęs vieno iš ieškinio ir priešieškinio elementų sutapimo, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nutraukė civilinę bylą.

Dėl civilinės bylos nagrinėjimo sustabdymo pagrindo, kai negalima nagrinėti tos bylos tol, kol bus išspręsta kita byla baudžiamąja tvarka

38. Pagal [CPK 163 straipsnio](#) 1 dalies 3 punktą teismas privalo sustabdyti bylą, kai negalima nagrinėti tos bylos tol, kol bus išspręsta kita byla, nagrinėjama civiline, baudžiamąja ar administracine tvarka.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinta, kad sustabdyti civilinę bylą nurodytu pagrindu galima tik tada, kai nagrinėjamos bylos yra susijusios

taip, jog kitoje byloje nustatyti faktai turės įrodomąją, prejudicinę ar privalomąją galią sustabdomai bylai. Negalėjimas išnagrinėti civilinės bylos, kol nebus išnagrinėta kita byla, reiškia, kad teismui, siekiančiam išspręsti byloje pareikštą reikalavimą, reikalingi tam tikri faktai, kuriuos būtina nustatyti kitoje byloje, ir bylą nagrinėjantis teismas pats negali jų nustatyti. Jei teismas visus teisiškai reikšmingus faktus gali nustatyti pats nagrinėjamoje byloje, kai tarp bylų nėra prejudicinio ar kito teisinio ryšio, teismas neturi pagrindo sustabdyti bylos ir savo kompetencijos perkelti kitam teismui ar kitai institucijai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-95/2012](#); 2016 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-523-469/2016](#), 16, 18 punktai; 2017 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-51-695/2017](#), 52 punktas).

40. Įstatymų leidėjo įtvirtinta teismo pareiga aptariamam atveju sustabdyti bylą paaiškinama siekiu išvengti prieštaringų sprendimų tarpusavyje susijusiose bylose, taip pat tuo, kad nereikėtų tų pačių faktų nustatinėti kelis kartus, būtų taupoma tiek byloje dalyvaujančių asmenų, tiek teismo lėšos ir laikas. Tačiau teismas neturi taikyti bylos sustabdymo pagrindų formaliai ir kiekvienu konkrečiu atveju privalo įsitikinti, kad yra pagrindas privalomajam bylos sustabdymui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-261/2007](#)).
41. Nagrinėjamo atveju byloje nustatyta, kad Šiaulių apygardos teisme nagrinėjama baudžiamoji byla [Nr. 1-21-282/2022](#), kurioje kaltinamuoju aktu V. K. kaltinamas pagal [BK](#) 222 straipsnio 1 dalį, 220 straipsnio 1 ir 2 dalis ir 223 straipsnio 1 dalį už apgaulingą V. K. ūkio ir R. M. ūkio buhalterinės apskaitos tvarkymą, laikotarpiu nuo 2009 m. sausio 1 d. iki 2017 m. gruodžio 31 d. išmokant darbuotojams neoficialų darbo užmokesčių, be kita ko, 115 243,08 Eur neoficialaus darbo užmokesčio ieškovui V. V., siekiant išvengti mokesčių, žinomai neteisingų duomenų apie turtą ir jo panaudojimą įrašymą į deklaracijas, siekiamą paveikti liudytoją pakeisti parodymus.
42. Šiuo atveju, kaip minėta, byloje ieškovas V. V. ieškiniu prašo priteisti iš atsakovo V. K. 34 407,12 Eur žalos atlyginimo už laikotarpiu nuo 2012 m. rugsėjo mėn. iki 2018 m. vasario mėn. neišmokėtą darbo užmokesčių. Taigi, kaip teisingai nurodė pirmosios instancijos teismas, baudžiamojame byloje nustatyti faktai dėl tuo pačiu laikotarpiu, kuris aktualus ir nagrinėjamoje civilinėje byloje, ieškovo darbo teisinių santykių atsakovo ūkyje, darbo užmokesčio mokėjimo aplinkybių vertintini kaip turintys teisinę reikšmę nagrinėjamoje civilinėje byloje. Tokią išvadą papildomai pagrindžia aplinkybė, kad Lietuvos Respublikos valstybinėje darbo inspekcijoje prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos tyrimas pagal ieškovo skundą dėl nelegalaus darbo buvo baigtas nenustačius aplinkybių, susijusių su darbo santykiais, būtent dėl įrodymų ištirimo ribotumo, t. y. negalėjus surinkti pakankamai įrodymų nelegalaus darbo faktui nustatyti (2018 m. rugsėjo 14 d. sprendimas). Dėl nurodytų priežasčių, be kita ko, atsisvelgdamas į siekį išvengti prieštaringų sprendimų, pirmosios instancijos teismas [CPK](#) 163 straipsnio 1 dalies 3 punkto pagrindu pagrįstai sustabdė civilinę bylą, kol bus išspręsta baudžiamoji byla.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

43. [CPK 98 straipsnio](#) 1 dalyje nurodyta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas.
44. Ieškovas kasaciniame skunde prašė priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, tačiau tokias išlaidas pagrindžiančių dokumentų nepateikė.
45. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 23 d. pažymą kasacinis teismas turėjo 3,56 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu. Šios išlaidos neviršija Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos finansų ministro 2011 m. lapkričio 7 d. įsakymu Nr. 1R-261/1K-355 „Dėl minimalios valstybei priteistinos bylinėjimosi išlaidų sumos nustatymo“ patvirtinto minimalaus valstybei priteistino bylinėjimosi išlaidų sumos dydžio (5 Eur).
46. Atsisvelgiant į tai, kad paliekama galioti pirmosios instancijos teismo nutartis, kuria sustabdyta civilinė byla, bylinėjimosi išlaidų (įskaitant ir tų, kurios susidarė bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme) paskirstymo klausimas paliekamas spręsti pirmosios instancijos teismui bylą išnagrinėjus iš esmės.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Šiaulių apygardos teismo 2021 m. spalio 13 d. nutartį panaikinti ir palikti galioti Šiaulių apylinkės teismo 2021 m. rugpjūčio 10 d. nutartį. Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Danguolė Bublienė

Gediminas Sagatys

Antanas Simniškis